

Pośpiech, Andrzej

"Badania nad historią
gospodarczo-społeczną w Polsce
(problemy i metody)",
Warszawa-Poznań 1978 : [recenzja]

Przegląd Historyczny 70/3, 578-579

1979

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

również sztuka sakralna innych terenów. M. Kutzner omówił fenomen uniformizmu warmińskiej gotyckiej architektury sakralnej i związał go z unifikacją gustów fundatorów oraz szczególnym solidaryzmem społecznym na Warmii. A. Labuda zastanawiał się nad postawami ludzi XV w. wobec śmierci analizując ideową wymowę predelli ufundowanej przez gdańskiego burmistrza Bischofa dla jednej z kaplic kościoła NMP w Gdańsku. Zwrócił uwagę na ewentualny wkład Bischofa do powstania programu ideowego predelli. Komunikat A. Karłamowskiej dotyczy gotyckich malowideł chełmińskich i wschodniopomorskich przedstawiających statyczne postacie ludzkie i roli tego motywu w pouczeniu wiernych. Z kolei J. Obłąk omówił gotyckie tabernakula w diecezji warmińskiej. Kilka wypowiedzi dotyczy świeckiej sztuki gotyckiej. J. Frycz zajął się architekturą krzyżackich zamków konwentualnych i wskazał na rolę zakonów żebrzących, biskupów i warsztatów miejskich w formułowaniu programu architektonicznego tych budowli. J. Domasławski omówił program ideowy i system dekoracyjny malowideł ściennych z zamków krzyżackich, biskupich i wewnątrz budynków miejskich Prus. Natomiast J. Domagała przedstawił etapy budowy ratusza Głównego Miasta w Gdańsku w latach 1327—1556. Sztuką nowożytną zajął się J. Białostocki w referacie "Obszar nadbałtycki jako region artystyczny w XVI w.". Podkreślając jednolitość artystyczną tego obszaru w okresie gotyku wydobyl nowe elementy określające ową jedność w XVI w.: reformację i dominację renesansowej sztuki niderlandzkiej. Wpływami niderlandzkimi w XVI w. zajął się też L. Kalinowski ("Niderlandyzm w Gdańsku"), zaś J. Chrościcki przedstawił drogi przenikania form rubensowskich do sztuki gdańskiej XVII w. T. Chrzanowski omówił alegorię Kościoła z tryptyku kościoła w Skalitach k. Olsztyna i ustalił, że autorem koncepcji ikonograficznej był S. Hozjusz. J. Poklewski zajął się warmińskimi kościołami odpustowymi z XVII—XVIII w., zaś M. Puciata omówiła *retabulum* z Domanowa (woj. łomżyńskie) z roku ok. 1600. "«Album Dewitza» — nieznanne źródło ikonograficzne z poł. XVIII w." M. Kałamajskiej dotyczy zespołu widoków architektonicznych 26 miejscowości dawnych Prus Królewskich i Książęcych. Ponadto J. Teodorowicz zajęła się eksportem dzwonów gdańskich w głąb Polski w XVI—XVIII w., M. Kilarzki omówił prace restauracyjne w zamku malborskim w I poł. XIX w., a J. Stankiewicz poruszył problemy związane z odbudową Gdańska. Uzupełnieniem tego cennego, jak widać, wydawnictwa jest bogaty materiał ikonograficzny.

M. D.

Badania nad historią gospodarczo-społeczną w Polsce (Problemy i metody), PWN, Warszawa — Poznań 1978, s. 284.

Jest to pozycja wydana z okazji czterdziestolecia pracy naukowej i dydaktycznej prof. Władysława Rusińskiego. Wzorem każdej tego rodzaju publikacji okolicznościowej, składa się ona z szeregu artykułów o tematyce związanej z zainteresowaniami naukowymi jubilata.

Księgę, zawierającą 26 artykułów, podzielono na cztery części grupujące rozprawy o zbliżonej problematyce.

Część pierwsza, nazwana „Opracowania ogólne” gromadzi teksty dotyczące zagadnień metodologicznych, problemów i metod badania zjawisk gospodarczo-społecznych. Wśród nich rozprawy: W. Kuli „Zacofanie gospodarcze w perspektywie historycznej”, J. Tomaszewickiego „Akumulacja kapitału w Polsce. Tendencje generalne”, J. Topolskiego „Problemy modelowego ujęcia dziejów gospodarczych Polski”, A. Wyczańskiego o zasadności porównywania poziomów życia gospodarczego krajów w okresie przedstatystycznym i in.

Pozostałe części, ułożone chronologicznie a zatytułowane: „Okres Rzeczypospolitej szlacheckiej”, „Okres rozbiorów”, „Okres najnowszy” zawierają opracowania drobniejsze. Skupiają uwagę na zagadnieniach przemian w funkcjonowaniu mechanizmu gospodarki polskiej od schyłku feudalizmu po czasy II wojny światowej. Prezentują również zmiany zachodzące w strukturze społecznej kraju w tym długim przedziale czasu.

Niniejszy tom daje dobry przegląd aktualnych zainteresowań badawczych polskich historyków dziejów społeczno-gospodarczych.

A. P.

Andrzej Burzyński, *Elementy statystyki dla historyków. Materiały do ćwiczeń, wykładów i metodyki prac badawczych t. I—II*, Wydawnictwa Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 1976—1977, s. 259, 262; Marian Dyba, Anna Obersztyn, *Elementy statystyki dla historyków*, Uniwersytet Śląski, Katowice 1978, s. 209.

Przez kilkanaście ostatnich lat prowadzenie zajęć z elementów statystyki i demografii dla studentów historii było niezwykle utrudnione z uwagi na brak jakichkolwiek pomocniczych publikacji, które zawierałyby wykład podstawowych zagadnień i metod statystycznych z uwzględnieniem specyfiki ich zastosowania w badaniach historycznych. Dopiero w latach 1976—1977 Uniwersytet Jagielloński wydał pod redakcją Heleny Mańdrowskiej-Urbańskiej, dwutomowy skrypt autorstwa Andrzeja Burzyńskiego. Znakomite to opracowanie, w którym obok syntetycznego wykładu podstawowych elementów teorii statystyki (wzbogaconego przez opracowany przez matematyka, T. Sozańskiego, rozdział poświęcony elementom rachunku prawdopodobieństwa i statystyki matematycznej) przedstawiono zarys dziejów myśli statystycznej oraz poglądy polskich historyków na problemy kwantyfikacji zjawisk historycznych — od czasów Oświecenia aż po dzień dzisiejszy — mogłoby tę lukę zappełnić, gdyby nie śmiesznie niski nakład (500 egzemplarzy). Skrypt przygotował historyk rozumiejący, że podstawową trudnością nie jest percepcja metod statystycznych, które prezentuje ogromna ilość różnorodnych podręczników, lecz ukazanie specyfiki korzystania z tych metod w badaniach historycznych. Toteż w tomie drugim swego opracowania zawarł wybór fragmentów prac historycznych dotyczących różnorodnych okresów i zagadnień, w których zastosowano konkretne metody statystyczne. Zestawienie to, ułatwiające dotarcie do rozproszonych tekstów autorów stosujących w swych badaniach te metody, stanowi bardzo cenną pomoc w zajęciach dydaktycznych, w najlepszy sposób ukazuje bowiem przydatność wspomnianych metod i możliwości badawcze, jakie może dawać historykom statystyka. Skrypt Burzyńskiego przydatny jest zarówno dla studentów, jak i dla prowadzących zajęcia dydaktyczne, a także dla wszystkich historyków stojących przed koniecznością zastosowania metod kwantytatywnych w swojej pracy.

Natomiast opracowanie Mariana Dyby i Anny Obersztyn adresowane jest przede wszystkim do studentów historii. Stąd jego znacznie mniejsza objętość z jednoczesnym rozbudowaniem partii wyjaśniających w sposób przystępny poszczególne pojęcia i metody. Skrypt wykorzystuje podstawowe prace metodologiczne Witolda Kuli, Jerzego Topolskiego, Stanisława Borowskiego, których ważkie uwagi metodyczne zostały umiejętnie uprzyśtępnione w komentarzach. Niepokój natomiast budzi niepełne dopasowanie skryptu do programu zajęć (brak np. omówienia prostego metodycznie, lecz trudnego interpretacyjnie zagadnienia relacji czy też metod badania częściowego). Dziwi również umieszczenie rozdziału omawiającego budowę tabeli statystycznej i stosowane w niej oznaczenia oraz metody graficznej prezentacji materiału statystycznego na końcu